

Resum la Riquesa de les Nacions.

Capítols IV i V

IV. Sobre l'origen i l'ús del diner

Després d'haver aclarit en els tres primers capítols l'origen i la importància de la divisió del treball com a pilar del desenvolupament de les nacions, ara Smith es disposa a aclarir l'origen del diner. L'autor aclareix que un cop establerta la divisió del treball, la vida entre els homes es basa en l'intercanvi de la producció sobrant, de manera que els individus es converteixen en comerciants i les societats en societats mercantils. L'origen del diner està directament vinculat, doncs, a la divisió del treball i, concretament, a l'eficiència del bescanvi. Ens expliquem: en el seu origen l'intercanvi (o millor dit el bescanvi) produeix un excedent innecessari a causa del fet que hom només pot oferir com a forma de pagament allò que ell mateix produeix, la qual cosa genera acumulacions innecessàries de mercaderies. Per tal d'evitar aquesta situació els individus acumulen productes de diversos tipus per poder realitzar les seves compres. Aquests productes són l'origen del diner. Primerament, però, aquests productes han de complir la característica de ser útils per a una gran majoria de "clients"; alguns exemples que posa Smith són els caps de bestia (Grècia), la sal (Abissínia), les petxines (Índia), el bacallà (Terranova), el tabac (Virgínia), el sucre i inclús els claus (Escòcia). «En tots els països, tanmateix, els homes semblen haver estat impulsats per raons irresistibles a preferir per a aquest objectiu els metalls per sobre de qualsevol altra mercaderia» (57).

Les principals característiques per les quals hauria estat triat aquest mitjà d'intercanvi són *la seva durabilitat i la seva divisibilitat*, la qual permet adequar la quantitat de metall a la quantitat de mercaderia que es necessita de manera molt més exacte que amb els anteriors materials. L'ús de metalls en pasta, però, generava dificultats a l'hora de *pesar-los i contrastar-los*. La primera dificultat requereix l'ús de balances, i el fet que petites quantitats de metall tinguessin gran valor, requeria d'instruments de gran precisió. La segona dificultat, que fa referència al frau o la falsificació del metall, només es podia resoldre per mitjà de reaccions químiques de contrast en la que es perdia una petita quantitat de metall. Així, és degut a la necessitat de superar aquest inconvenient en l'ús dels metalls en l'intercanvi que fa néixer la institució de la Casa de la Moneda, on s'estableixen patrons de mesura. Un cop els metalls han estat adequadament pesats aquests reben el seu corresponent segell per certificar el seu pes i la seva qualitat. Així, per exemple, la lliura¹ esterlina té originàriament el pes d'una lliure de plata (d'una determinada llei).

Per tal d'explicar la progressiva disminució de la quantitat de metall d'una determinada moneda, afegeix que «el que ha passat és que, segons el meu punt de vista, l'avarícia i la injustícia dels prínceps i estats sobirans, abusant de la confiança dels seus súbdits, va generar la disminució gradual a de la quantitat real de metall que les seves monedes contenien originàriament» (61); així, per tal de poder pagar els seus deutes i altres compromisos, els governants van fer entrar en tots els àmbits del mercat, tant propi com aliè, monedes devaluades. L'aclariment de Smith ens permet entendre la manera com la denominació de la moneda es separa inicialment del seu pes, cosa que permet tractar el material constituent de la moneda com una mercaderia per se, amb un valor diferenciat del valor de la pròpia moneda.

Finalment, Smith ens ofereix la primera definició de la noció de valor, el qual pot ser entès de dues maneres: i) el valor d'ús, que és la utilitat d'algun objecte en particular; i ii) el valor de canvi, que és el poder de compra d'altres bens i el que acaba determinant el valor real dels productes. Smith esmenta, sense explicar-ho detalladament, que tendeix a donar-se una relació inversament proporcional entre el valor d'ús i el valor de canvi: L'aigua té un gran

---

¹ El terme prové de la paraula llatina libra (balança) i es designa amb el símbol £

valor d'ús i molt poc valor de canvi, mentre un diamant té molt poc valor d'ús i molt valor de canvi. En els següents tres capítols Smith aclarirà les condicions que regulen el valor de canvi de les mercaderies².

V. Sobre el preu real i el preu nominal de les mercaderies o del seu preu en treball i el seu preu en moneda.

«Tota persona és rica o pobre segons el grau en que pugui gaudir de les coses necessàries, convenients i agradables de la vida» (64). Així comença Smith el capítol V del llibre primer. Tal i com ha demostrat amb anterioritat, la divisió del treball farà que «el propi treball de cada home només podrà proporcionar una porció insignificant de les tres coses. La major part d'elles les haurà d'obtenir a partir del treball d'altres homes [...] per tant, el valor de qualssevol mercaderia [...] que pretesament es vulgui bescanviar, és igual a la quantitat de treball que li permet comprar o ordenar. El treball és, així, la mesura real del valor de canvi de totes les mercaderies [...] Tota la riquesa del món fou comprada al principi no amb or o amb plata, sinó amb treball» (64-65).

Així, el preu d'una mercaderia és igual a la quantitat de treball necessària per aconseguir-la (si ens ho mirem des del punt de vista del productor o treballador) o igual a la quantitat de treball que ens estalviem (si ens ho mirem des del punt de vista del consumidor)³. Aquí la distinció entre el que dona i el que rep no és arbitrària. L'estalvi o la inversió en l'esforç es realitza sobre treballs de diferent natura, per tant el treball no podrà esdevenir patró de mesura degut a la dificultat que trobem en comparar treballs de diferent índole, i pel fet que el valor de canvi de moltes mercaderies es fixa comparant-les amb altres mercaderies (no pas comparant els diferents treballs). El que regularà el preu del treball serà «... l'ajust [del valor de les mercaderies] no s'efectua segons una mesurament exacte [del seu valor real] sinó mitjançant el regateig y la negociació del mercat, que desemboca en una sort d'igualtat aproximada, no pas exacte però suficient per dur a terme activitats corrents.»⁴(66)

Tot seguit, Smith fa un aclariment sobre una idea hobbesiana segons la qual la riquesa és poder. Afirma que tenir una gran fortuna, *independentment del treball que això hagi suposat a la persona que la posseeix*, confereix un gran poder, però no necessàriament un poder polític o militar com diria Hobbes, sinó un gran poder de compra, el qual es mesura a partir de la capacitat de controlar el treball dels altres o el producte d'aquest treball. Així, «el valor de canvi de qualsevol mercaderia ha de ser sempre exactament igual a l'extensió d'aquest poder».

Finalment, ens diu Smith, «el valor de canvi de tota mercaderia és habitualment estimat segons la quantitat de diner que s'obté d'ella ». El problema és aleshores que el material que constitueix el diner (l'or o la plata) canvia de valor com la resta mercaderies. El descobriment de les mines d'Amèrica, per exemple, va reduir el valor de la plata i de l'or a Europa a una tercera part; aquesta reducció, diu Smith, és deguda –no a l'augment de l'oferta, sinó– a la reducció de la quantitat de treball necessària per portar l'or i la plata al mercat.

Per una banda hem trobat un patró (el diner) que té l'avantatge de poder comparar treballs de diferent natura, «però així com una mesura de quantitat com la braça o el peu d'una persona, que canvia contínuament, no pot ser la mesura exacta de la quantitat d'altres coses, una mercaderia el preu de la qual es modifica permanentment mai

---

² Sovint s'anomena a la teoria del valor de Smith teoria del valor treball, la qual acaba influïnt a David Ricardo (Principis de l'economia política, 1817) i a Karl Marx (El capital, 1867); s'anomena així pel fet que el valor de canvi, que de fet és pròpiament el valor o valor real, es mesura a partir del temps de treball socialment necessari per a produir l'objecte que s'intercanvia. Aquesta visió ha estat fortament criticada per la teoria marginalista, la qual considera que el valor de canvi ve determinat primàriament pel mercat; aplicat a l'exemple de l'aigua i el diamant, la posició marginalista vindria a dir que allà on hi ha molta aigua, la seva utilitat marginal és baixa, i que la utilitat marginal dels diamants és alta a causa de la seva estranyesa. Aquest punt de vista seria el que permetria aclarir que un augment sobtat de l'oferta d'un determinat producte produeix una caiguda dels preus.

³ Es diu que la teoria de Smith posa l'èmfasi en el consumidor, és a dir, en allò que hom s'estalvia o la seva capacitat de compra de treball alie; mentre que la teoria de Marx posa l'èmfasi més aviat en el treballador, és a dir, en l'esforç i en les forces de producció. Com veurem, una gran part dels exemples que segueixen permeten confirmar aquesta posició de Smith.

⁴ Aquest mecanisme és el que alguns anomenen la mà invisible.

podrà constituir una mesura precisa del valor de la resta de mercaderies» (68). És a dir, la variació del diner en diferents espais o en diferents temps, ens durà complicacions. Per tal de poder resoldre-les, Smith ens introdueix una nova distinció: el valor nominal de les coses.

Des del punt de vista d'aquell que empra el treball, aquest varia segons les circumstàncies del mercat i, per tant, entén el treball com una mercaderia més, la qual es pot comprar amb diners. El preu amb diners del treball s'anomena preu nominal, mentre el seu preu real és la quantitat de coses necessàries i còmodes que realment se n'ofereixen a canvi. *La riquesa del treballador, la seva remuneració, és mesura a partir del preu real del seu treball, això és, de les condicions de la seva subsistència.*⁵

Aquesta distinció, diu Smith, aplicada tant a les mercaderies com el treball no és merament especulativa, sinó que és sovint de gran utilitat. Es compleix que un mateix preu real té sempre el mateix valor (real), però com que el valor de l'or o la plata varien, el mateix preu nominal té valors molt diferents (en espais diferents o temps diferents). *Però aquesta distinció desapareix en un mateix moment i lloc, ja que aquestes dues variables són exactament igual.* Si adquirim una lliura en el mercat de Londres per vendre la nostra llenya, adquirirem pa i cereals pel valor exacte d'una lliura, això és, pel valor exacte del treball venut i prèviament invertit en la producció i transport de la fusta. «Per tant, el diner és la mesura exacte del valor de canvi real de totes les mercaderies en un mateix moment i en un mateix lloc» (73). A continuació Smith aclareix què passa si no es donen aquestes condicions espacials, tot posant dos exemples: el primer és la diferència entre diverses rentes; i el segon té a veure amb la compra-venta i el comerç internacional. El primer exemple aclareix el canvi de valors a nivell temporal, mentre el segon l'aclareix a nivell espacial.

Ajust del valor nominal en el temps.

Una renda monetària fixada en un determinada quantitat d'or o de plata, estarà subjecte a les variacions, normalment a la baixa, del valor del diner o dels metalls. Com hem vist, l'or i la plata es poden depreciar i, a més, les quantitats d'aquests materials que contenen les monedes poden disminuir, la qual cosa fa que les riqueses o les rentes monetàries es devaluïn. Per tal de "renormalitzar" el valor nominal, ens cal trobar un element, que per les seves característiques, no pateixi tanta variació en el seu valor real.⁶

El cereal manté un valor real aproximadament igual durant llargs períodes de temps, és a dir, que permet als seus propietaris adquirir o dirigir aproximadament la mateixa quantitat de treball. Ara bé, com que el preu real del treball, això és, la subsistència del treballador, varia depenent de l'opulència dels diversos períodes de temps, això fa que també variï el valor del cereal. Tanmateix, Smith considera que aquesta mercaderia és menys fluctuant que qualsevol altre i que, per tant, el més rentable és cobrar una renda amb aquesta mercaderia.

Smith aclareix a continuació la manera com es relacionen els valors i les fluctuacions dels cereals, el treball i els metalls nobles. Com que el preu mig del cereal es determina en funció del valor de la plata, això és, de l'abundància de plata o la quantitat de treball necessari (la quantitat de cereal que ha de ser consumida) per transportar-la fins al mercat i, com que el valor de la plata difícilment varia d'un any a un altre, aleshores, el valor mig del cereal es manté estable durant llargs períodes de temps. D'aquesta manera, el preu en moneda del treball també es manté constant car es basa en el preu mig del cereal. *«És evident, per tant, que el treball és l'única mesura universal i precisa del valor, o l'únic patró mitjançant el qual podem comparar els valors de diverses mercaderies en qualsevol moment i*

---

⁵ En cert sentit podem pensar que el preu real de les coses és invisible, mentre que el nominal resulta visible.

⁶ En altres paraules, el cost de producció del blat és el mateix al llarg del temps, així que el que costa fer el blat representa sempre la mateixa quantitat de treball. Per tant, la variació en el preu (mig) del blat, es a dir, del valor nominal, representa una mesura de la variació del valor nominal de la resta de coses, ja que, reiterem, el valor real del blat es pot considerar constant.

lloc». La investigació de Smith ens condueix a entendre que dels tres elements estudiats per entendre la distinció entre el preu real i el nominal, el treball és el més fiable, el cereal vindria després i finalment la plata⁷.

Ajust del valor nominal en l'espai.

Quan el que varia és el lloc, això és, quan hem de transportar la nostra mercaderia a un lloc distant, la proporció entre el preu real i el nominal és variable. En aquests casos l'atenció es posa en el preu nominal –el preu en monedes-, car és el que determina les decisions sota aquestes circumstàncies. Així, el valor real, o el preu del treball de les mercaderies, sembla passar inadvertit; Smith es dedica ara a aclarir la importància d'aquest element. Es tracta de veure les diferències entre diversos preus del treball en diversos llocs, la qual cosa és possible estudiar aproximativament gràcies, altre cop, al preu mig del cereal. Mitjançant aquests valors podrem fer una conversió al valor real. «Pot convenir comparar diferents valors reals d'una mercaderia concreta en moments i llocs diferents [...] En aquest cas haurem de comparar no pas les quantitats de plata a canvi de les quals han estat venudes, sinó les diverses quantitats de treball que dites quantitats de plata haurien pogut adquirir»

Sobre el preu del diner.

«Amb el progrés de la indústria, les nacions comercials han convingut acunyar diferents metall, sempre, però, considerant a un sol d'ells com a mesura del valor dels altres dos [...] Al començament, el pagament de curs legal només podia efectuar-se en la moneda del metall considerat com a patró [...] així, la distinció entre els diferents metalls representava bastant més que una distinció nominal». D'aquesta manera ens explica Smith la introducció de nous metalls emprats no només com a mercaderies per l'intercanvi, sinó com a monedes. «Passat un temps, els països han cregut convenient fixar, mitjançant una llei pública, el valor entre diferents monedes de diferents metalls» Qualsevol canvi en la proporció del canvi produiria una alteració en el valor dels metalls, tant en es que són referits com els que són referència.»

El fet que les monedes de més alt valor siguin les menys usades en operacions comercials, fa que pateixin més desgast. Així, que a la llarga, és el metall de més alt preu el que acaba servint com a patró de referència dels altres metalls

La necessitat de més metall per a fer monedes noves o substituir monedes desgastades, incentiva el comerç internacional del metall (or/plata). Diu Smith: «Els comerciants importadors, com qualsevol altre comerciant, procuren, en la mesura del possible, ajustar les importacions ocasionals al que ells esperen que siguin les demandes immediates.» Així, si importen or o plata en excés, n'hauran de baixar el preu (doncs els serà més rentable això que no pas retornar-lo al seu lloc d'origen) i si n'importen en defecte, l'apujaran.

Finalment, Smith remarca que a causa de la seva utilització/desgast, les monedes no són prou representatives del valor efectiu dels bens de les diverses nacions. Així, «el comerciant acomoda el preu dels seus bens, el millor possible, no a allò que aquests pesos i mesures haurien de ser, sinó a allò que l'experiència li indica que són a la pràctica. Com a conseqüència d'un desordre semblant en la moneda, el preu dels bens s'ajusta anàlogament no a quantitat d'or o plata purs que la moneda hauria de contenir, sinó a allò que la seva experiència demostra que efectivament contenen» (85)

---

⁷ Si bé Smith ens ofereix exemples que ens permeten aclarir les raons de l'oscil·lació del preu del diner (sobretot les grans importacions de metalls i les polítiques monetàries de prínceps i governants), no ens n'ofereix relatives a les oscil·lacions del preu dels cereals, les quals hem de suposar que són degudes al mal temps o a grans epidèmies, etc.